

ΤΜΗΜΑ ΤΟΥ
ΣΥΜΠΛΕΓΜΑ-
ΤΟΣ των Λα-
τρών και του
Γυμνασίου στις
Σάρδεις.

Αρχαίες πόλεις στην ανατολική πλευρά του Αιγαίου

Η ένδοξη πορεία του Ελληνισμού στην αντίπερα μικρασιατική γη ξεκίνησε πριν από πολλούς αιώνες με την ανάπτυξη δεκάδων πόλεων-αποικιών. Γνωρίστε τέσσερις αρχαίες πολιτείες της Μικράς Ασίας που μεγαλούργησαν.

Κείμενα, φωτογραφίες: ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΜΗΤΣΑΚΗΣ

ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΤΑΤΟ ΚΕΝΤΡΟ φιλοσοφίας και επιστήμης, ανέδειξε σπουδαίους προικισμένους φιλόσοφους, όπως τον Θαλή (έναν από τους επτά σοφούς της αρχαίας Ελλάδας), τον Αναξαγόρα και τον Αναξίμανδρο. Τον 7ο και τον 6ο π.Χ. αιώνα, την περίοδο του Β' Ελληνικού Αποικισμού, ίδρυσε πολυάριθμες αποικίες στη Μαύρη Θάλασσα και τον Ελλήσποντο - ήταν η μητρόπολη με τις περισσότερες αποικίες από κάθε άλλη ελληνική πόλη. Υπήρχε η γενετήρα του Ιπποδάμου, του πρώτου παλαιοδότη της αρχαιότητας, όπως και της γνωστής Ασπασίας, της συντρόφου του επιφανούς Αθηναίου πολιτικού Περικλή. Αποτελείσε μέλος της Αθηναϊκής Στρατηγίας και για αυτόν - χάρη στον μεγάλο και αξιόμαχο πόλο της - ήταν μια από τις ισχυρότερες πόλεις-κράτη της Ιωνίας. Η Μίλητος, μια από τις δωδεκά ιωνικές πόλεις της Μι-

κράς Ασίας, δεν χρειαζόταν ιδιαίτερες ασφάλειες, αφού για σχεδόν δύο χιλιετίες πρωταγωνίστησε στην αντίπερα όχθη του Αιγαίου.

Αν και η περακή καποκουίνταν από την εποχή του Χαλκού, το «κοιβόρι» της μικρασιατικής πόλης άρχισε να ξετυλιγεται περίπου το 1500 π.Χ., τότε που οι αρχαίοι μύθοι αναφέρουν την ίδρυσή της από Κρήτες αποίκους κοντά στις εκβολές του ποταμού Μαιάνδρου.

Κατά την ελληνιστική και ρωμαϊκή εποχή, η Μίλητος παρέμεινε ένα σημαντικό αστικό και εμπορικό κέντρο της Ιωνίας, διαθέτοντας τριημιλιμία (Λιμάνι των Αλώνων). Όμως, οι συνεχείς προσβολές της Μαιάνδρου την απομάκρυναν σταδιακά από τη θάλασσα, με αποτέλεσμα, τα ερείπια της αρχαίας πόλης να βρίσκονται σήμερα σε απόσταση περίπου 10 χλμ. από την ακτο-

γραμμή. Οι πιο καθαρισμένες ημερομηνίες στην ιστορία της Μίλητος είναι το 494 π.Χ., όταν η πόλη καταστράφηκε από τους Πέρσες για τη συμμετοχή της στην ιωνική επανάσταση, το 333 π.Χ., όταν τις πύλες της Μίλητος πήρασε ο Μέγας Αλέξανδρος και το 57 π.Χ., όταν την επισκέφθηκε ο Απόστολος Παύλος. Η άλωση της από τους Σελτζούκους Τούρκους τον 14ο αιώνα ήταν ένας από τους παράγοντες που οδήγησαν στην παρακμή και στην οριστική εγκατάλειψη της πόλης.

Οι πρώτες ανασκαφές στην αρχαιολογικό χώρο της Μίλητος διεξήχθησαν το 1869-1873 από τον Γάλλο αρχαιολόγο Clavier Ruyet, για να ακολουθήσει ο Γερμανός αρχαιολόγος Theodor Wiegand το 1899. Παρά το εκτεταμένο μέγεθος της πόλης, λίγα μόλις μνημεία διασώζονται σήμερα σε καλή κατάσταση. Ξεκάρησαν η Ιωνική Στάδ (κατασκευάστηκε στα μέσα του 1ου μ.Χ. αιώνα), η Δυτική Αγορά (2ου π.Χ. αιώνα), ο ναός του Σέρραφ (3ου μ.Χ. αιώνα), οι Θέρμες της Φαστινίας (2ου μ.Χ. αιώνα), η Βόρεια Αγορά (5ου π.Χ. αιώνα), το Νηριαίο (2ου μ.Χ. αιώνα) και το Στάδιο (κατασκευάστηκε στα μέσα του 2ου π.Χ. αιώνα). Παρεμφερή είναι, η Πύλη της Αγοράς, που έφτανε στο φως Γερμανοί αρχαιολόγοι το

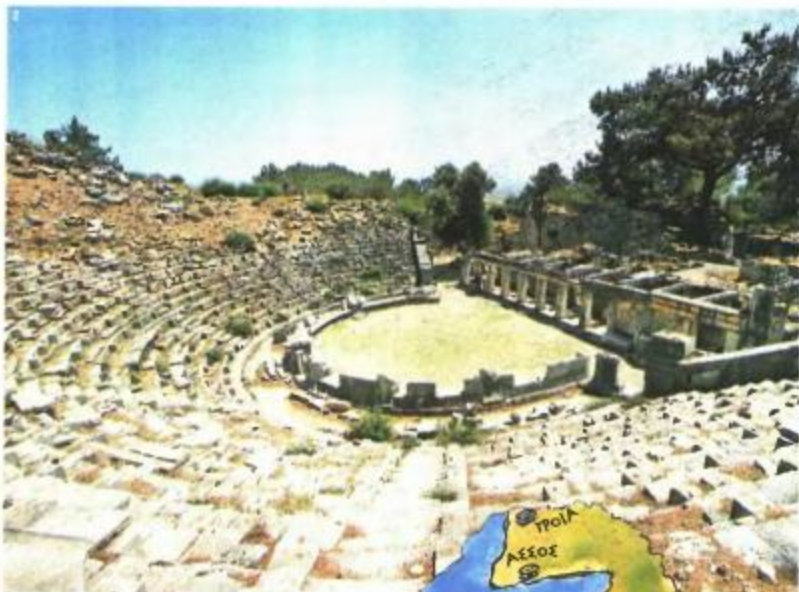
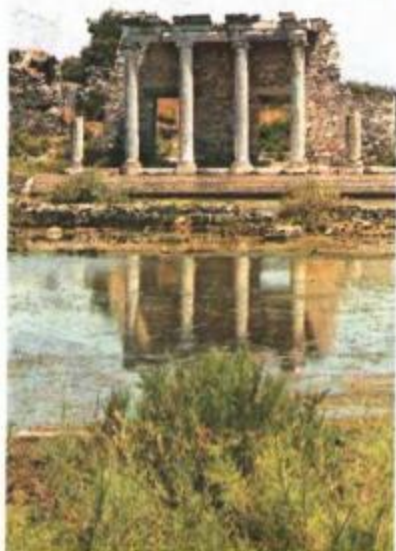
1903, μεταφέρθηκε ολόκληρη το 1908 στη Γερμανία και εκτίθεται στο Μουσείο της Περγάμου στο Βερολίνο.

Το εντυπωσιακότερο αρχιτεκτονήμα της Μίλητος είναι ανεμφερές και το θέατρό της. Από τα πιο καλοδιατηρημένα της Μικράς Ασίας, ανακατασκευάστηκε τον 4ο π.Χ. αιώνα και είχε τη δυνατότητα να φιλοξενήσει περί τους 15.000 θεατές. Τέλος, μην παραλείψετε να επισκεφθείτε το παρακείμενο Μουσείο Μίλητος, που στεγάζει ευρήματα από τις περιοχές της Μίλητος και των Διδύμων, καθώς και από τις γειτονικές πόλεις της Πριήνης και της Μυσώνας.

Πριήνη, πόλη κτισμένη σε επίπεδα

Από τις αρχαιότερες ιωνικές πόλεις στη μικρασιατική ακτή, η Πριήνη ιδρύθηκε από Ιωνες αποίκους με ονομασία την Αίψα, για του Νηλέα και εγγονό του Αθηναίου βασιλιά Κρόνου. Εκτός από τον Αίψα, οι μύθοι αναφέρουν ως οικιστή και τον θηβαίο Φιλάνα.

Κτισμένη στους πρόποδες της Μικράς, σε μικρή απόσταση από τον Λιμάνο κόλπο, ήταν μια από τις δωδεκά ιωνικές πόλεις-κράτη, η οποία συμμετείχε στο Παναίον. Σ' όλη τη διάρκεια της ιστορίας της διαδρόμης, η Πριήνη ζούσε

1. Τμήμα της Ιωνικής Τροίας στη Μίλητο.

2. Το αρχαίο θέατρο της Πρίνης, στο τρίτο επίπεδο της πόλης.

3. Κιανόκρανο από τον ναό της Αρτέμιδος στις Σάρδεις.

4. Διακρίνεται η Μίλητος απέναντι από την Κω και βορειότερα η Πρίνη, οι Σάρδεις και η Ασος.

στη σκιά της Μίλητου και της Εφέσου και μόνο τον 6ο π.Χ. αιώνα, όταν τις τύχες της μικρασιατικής πολιτείας ανέλαβε ο Βίος ο Πριηνεύσις γένης από τους επτά σοφούς της αρχαιότητας), η Πρίνη διακρίθηκε και άγγιξε τη μέγιστη ακμή της. Από τις πιο ένδοξες στιγμές της πόλης υπήρξε η ανελευθέρωσή της από τον Μέγα Αλέξανδρο το 333 π.Χ. το ίδιο ανέλαβε και τα έθνη αποπεράνω-σπις του ναού της Αθηνάς Πολιάδος). Η μικρή Πρίνη εγκαταλείφθηκε οριστικά από τους κατοίκους της τον 14ο αιώνα, όταν υποτάχθηκε στους Τούρκους.

Σε αντίθεση με την πλειονότητα των αρχαιολογικών χώρων της Μικρασίας, όπου τα κατάλοιπα είναι κυρίως ρωμαϊκά, η Πρίνη διακρίνεται σχεδόν ανέξοτα το ελληνιστικό της πρόσωπο. Οι αρχαιολογικές μαρτυρίες, αλλά και τα αρχιτεκτονικά κατάλοιπα που υπάρχουν στον χώρο αντίκτυπο στην ύστερη κλασική και στην ελληνιστική περίοδο και αποτελούν, μάλιστα, ένα εξαιρετικό δείγμα της ελληνιστικής αρχιτεκτονικής της μικρασιατικής Ιωνίας.

Οι ανασκαφικές εργασίες στην Πρίνη, που ξεκίνησαν το 1895 από μια ομάδα Γερμανών αρχαιολόγων του βασιλικού Μουσείου του Βερολίνου, έχουν φέρει στο φως μόλις το 1/3 της

πόλης - πρόκειται για την εκτενέστερα ανασκαμμένη ελληνιστική πόλη της Μικράς Ασίας. Ο αρχαιολογικός χώρος εντάσσεται στη νότια πλαγιά άκρη ενός βραχώδους λόφου και απλώνεται πάνω σ' ένα εκτεταμένο πλάτωμα, το οποίο δεσπόζει της εύφορης προσακματικής πεδιάδας του ποταμού Μαϊάνδρου. Στην κορυφή του βραχώδους λόφου, σε υψόμετρο 371 μ., ήταν η ακρόπολη της πόλης.

Κιτριμένη κίτρινα, η Πρίνη είναι χωρισμένη σε τέσσερα επίπεδα (άνδηρα) και θεωρείται μια από τις πιο επικλινείς πόλεις της αρχαιότητας (από το στοιακό ίσιος ως κοκρόσειπ στην περιήγηση του αρχαιολογικού χώρου). Η πόλη είναι ρησιμοποιημένη σύμφωνα με το ισοδομικό πολεοδομικό σύστημα, χαρακτηρίζεται από αυστηρά γεωμετρική κάθαρση και περιβάλλεται από καλοδιατηρημένα πέτρινα τείχη (μήκους 2.500 μ., μέσου πλάτους 2 μ. και ύψους 8 μ.), που διαβίθωναν τέσσερις πύλες.

Αναφορίζοντας στο πρώτο επίπεδο του αρχαιολογικού χώρου, θα συναντήσετε το Στάδιο και το Γυμνάσιο. Λίγο ψηλότερα, στο δεύτερο επίπεδο, θα βρεθείτε στο μεγαλύτερο πλάτωμα της Πρίνης, όπου εκτείνεται η κύρια πόλη. Εδώ, εκτός από τις πάρα πολλές ιδιωτικές

κατοικίες, την προσοχή σας θα τραβήξει η Αγορά, το Εκκλησιαστήριο, το Βουλευτήριο, το Ασκληπιείο, η Ιερή Σπηλιά και το Πριηνεύσιον.

Στο τρίτο επίπεδο, τις εντυπώσεις κλέβει ο περίφημος ναός της Αθηνάς Πολιάδος, προστάδας θεάς της πόλης. Έργο του αρχαίωνα Γυθίου, ήταν ένας από τους λαμπρότερους ναούς στην ιστορία της αρχαίας ελληνικής αρχιτεκτονικής - αναφέρεται ως ισόδομος του Παρθενώνα. Στο ίδιο επίπεδο υπάρχουν, επίσης, το Άνω Γυμνάσιο, το θέατρο και το Ιερό των Αιγυπτίων, ενώ στο τέταρτο - και τελευταίο - επίπεδο ξεχωρίζουν ο ναός της Δήμητρας και ο ναός της Περσεφόνης.

Ασος, εκεί που διδασκεύετο ο Αριστοτέλης

Η παρουσία του Σταγειρίτη φιλοσόφου Αριστοτέλη, ο οποίος έζησε και διδάσκει εδώ για τρία χρόνια (από το 348 π.Χ. έως το 345 π.Χ.), λογίζεται στις σημαντικότερες στιγμές της Ασσο, που κατοικήθηκε την περίοδο γύρω στο 700 π.Χ. από Αιολείς αποίκους από τη Μήθυμα της Αεβίου.

Κιτριμένη πάνω σ' έναν κωνικό λόφο και στους πρόποδες του, η Ασος βρίσκεται στις βόρειες ακτές του κόλπου

του Δωραμντίου, σε απόσταση αναπνοής από το μικρό λιμάνι Μπικράη Καλή των μικρασιατικών ακτών της Τρούβας. Είναι πραγματικά μαγευτικό το θαλασσινό τοπίο που απεικονίζουν εδώ τα μάτια του επισκέπτη. Καθισμένος στο πέτρινο σκαλισμένο του αρχαίου θέατρου, βιώνεις μια ανεπανάληπτη, πραγματική, ενσύνεση του γαλάθου Αναγίου, όπως και των απέναντι κωντινών ακτών της Λέσβου.

Ο τύραννος Ερμίας ήταν ο άνθρωπος που συνέδεσε το όνομά του με την ακμή της Ασσο. Κατέλαβε την εξουσία το 348 π.Χ. διαδοχώντας τον Εύβολο, ο οποίος είχε αυτοανακηρυχθεί βασιλιάς της πόλης το 360 π.Χ. Μαθητής του Πλάτωνα και φίλος του Αριστοτέλη, ο Ερμίας ανέδειξε την Ασο σε εντυπωσιακό και πολιτικό κέντρο της Μικράς Ασίας. Υπήρξε μια από τις σπουδαιότερες προσηκοικότητες της εποχής του και η πύλη του αποτέλεσε κέντρο φιλοσοφικών συζητήσεων και αναζητήσεων. Ο Ερμίας ανακλιώθηκε το 345 π.Χ. από τον

ΑΠΟΣΤΑΣΗ ΑΠΟ ΤΟ ΣΗΜΕΡΑ

Ο αρχαιολογικός χώρος της Ασσο βρίσκεται περίπου 108 κλμ. βορειοδυτικά του Αίβαλι, οι Σάρδεις περίπου 86 κλμ. ανατολικά της Σμύρνης, η Μίλητος μόλις 40 κλμ. ανατολικά του Κουσούντα και η Πρίνη 38 κλμ. νοτιοανατολικά του Κουσούντα.

ΜΝΗΜΕΙΑ ΜΙΚΡΑ ΑΣΙΑ

ΔΙΑΜΟΝΗ

Στο Κουσάντασι
συνήλθαν τα
ξενωθέντα
VILLA KONAK
(0090 256 612
2570, www.villakonakhotel.com) • **LIMAN HOTEL** (0090
256 614 7770, www.limanhotel.com) και **HOTEL KISMET** (0090
256 618290, www.kismet.com.tr),
έναντι της
παράρτησής της
Αβλή
προσφέρονται
πανοράμια
BONJOUR PANSİYON
(0090 256
3128005, www.bonjourpansiyon.com) και
ANNETTE'S HOUSE (0090
542 663193,
www.annetteshouse.com).

ΦΑΗΤΟ

Για να δοκιμάσετε
ταυτό τις τοπικές
κουζίες, στο
Αβλή συνήλθαν
της εστιατόρια
PASALI RESTAURANT
και **MARTI RESTAURANT**,
έναντι της
Κουσαντάσι
καταρράκτη
AVLUN,
6-A GRAND RESTAURANT
και **BIZIM MEYHANE**.

αριστικό των Περούν, Μένινα τον Ρόδιο, οδηγήθηκε στα Σούσι όπου και θανατώθηκε. Οι αρχαιολογικές μαρτυρίες της Ασσου απλώνονται σε μεγάλη έκταση και περιλαμβάνουν από ένα σιβαρό τεύχος μήκους 3.200 μ. Η πόλη διέθετε δύο κύριες πύλες (μία στο ανατολικό και μία στα δυτικά), που ήταν ενισχυμένες με γεωμετρικούς πάργους. Πολλοί από τους πάργους του τεύχους σώζονται σε καλή κατάσταση, προσφέροντας μια εικόνα για την τεχνική οχυρωμένη Ασσου της ελληνιστικής περιόδου.

Ο κατάλογος των μνημείων του αρχαιολογικού χώρου της Ασσου είναι μεγάλος, ενώ η καισαυράφη τους αποτελεί μια αρκετά ενδιαφέροντα εμπειρία. Το ορθόγωνο συγκρότημα του Γυμνασίου, που έχει διαστάσεις 40 x 31,25 μ., οικοδομήθηκε τον 2ο π.Χ. αιώνα και περιλάμβανε την Παλαίστρα και το Εργαστήριο (ποδοβύθια των αθλητών). Το θέατρο της Ασσου χρονολογείται από τον 2ο π.Χ. αιώνα, υπολογίζεται ότι έχει χωρητικότητα 5.000 θέσεων και προσφέρει μια πολύ εντυπωσιακή θέα προς τη θάλασσα.

Ο χώρος της Αγοράς βρίσκεται στις υπόψεις της Ακρόπολης και τα μνημεία που διασώζονται εδώ ανάγονται κυρίως στην ελληνιστική εποχή. Στο Βασιλευτήριο (ένα τετράγωνο μονόροφο κτίσμα με διαστάσεις 20,62 x 21 μ., στο βορειοανατολικό σημείο της Αγοράς) συνεδριάζουν οι βουλευτές της πόλης. Η βόρεια Στόα έχει μείνει στην κατορία για τις μνημειακές διαστάσεις της, ενώ η μικρότερη σε διαστάσεις Νότια Στόα με τους τρεις ορόφους χρησίμευε, εκτός των άλλων, και ως λουτρό.

Ο ναός της Αθηνάς, ο μοναδικός δοκίμος ναός της Μικράς Ασίας, είναι το επιβλητικότερο και πιο αναγνωρίσιμο μνημείο της πόλης. Κτισμένος στην κορυφή της ακρόπολης κατά την αρχαϊκή εποχή, καλωσόριζε από μακριά τους επισκέπτες που έφταναν στην Ασσου, είτε οδικώς, είτε αεροπορικώς. Σημαντι-

κά γλυπτά της ζωφόρου του ναού δυστυχώς φραγδίστηκαν από τον αρχαιολογικό χώρο και κατέληξαν, όπως συνέβη και σε άλλες περιπτώσεις, στο Μουσείο του Λούβρου (1838) και στο Μουσείο Καλών Τεχνών της Βουδαπέστης (1881).

Σάρδεις, η δύναμη του χρυσού

Οι «χρυσόφοροι» Σάρδεις, που σύμφωνο με τον Ηρόδοτο ιδρύθηκαν από τους γίαις του Ηρακλή, αποπελάσσαν μια μεγάλη δύναμη στην περιοχή της Λυδίας από τον 7ο π.Χ. αιώνα, μέχρι στην ανακάλυψη και βίβαση στην εκπαιδευτική των κοινοτήτων χρυσού στον Παισιόλο ποταμό.

Στηριζόμενες στο πολύτιμο μέταλλο, οι Σάρδεις γρήγορα έγιναν πρωτεύουσα της Λυδίας και εξαπλώθηκαν ό ένα σημαντικό οικονομικό, πολιτιστικό και εμπορικό κέντρο του τότε γνιστού κόσμου. Σύμφωνα με τα αναγνώρισμα των ιστορικών της εποχής, οι Σάρδεις ζούσαν μέσα στη κλιματική και την πολιτιστική, ήταν πόλη την οποία πολλοί θαύμαζαν, αλλά και φθόνωναν. Κτίστηκαν υπέρλαμπρα παλάτια και ναοί, οι τέχνες και

τα γράμματα γνώριζαν μεγάλη άνθηση, ενισχύθηκε το εμπόριο, κόπηκαν τα πρώτα νομίσματα από ήλεκτρον (ένα φυσικό κράμα χρυσού και αργύρου) και ηερμητικά της πόλης υφίστασαν προσεχτικά τείχη.

Ο περίφημος βασιλιάς Κροίσος καλύτερα να επεκταίνει το λυδικό βασίλειο από την Κεντρική Μικρά Ασία ως το Αγγαίο, αλλά το 547 π.Χ. ο Πέρσης βασιλιάς Κίρος κατέλαβε και λεηλόπησε τις Σάρδεις, τις οποίες και έκανε πρωτεύουσα της περσικής Σατραπείας της Μικράς Ασίας. Η πόλη παρέμεινε σε περσικό κέρμα μέχρι το 334 π.Χ., όταν την κατέλαβε ο Μέγας Αλέξανδρος. Μετά τον θάνατο του Μακεδόνα στρατηλάτη, οι Σάρδεις αποσχίστηκαν ανακείμενο σκληρές διεκδικήσεις από τους Εγγύθους, ενώ από το 133 π.Χ., και μέχρι το τέλος του ρωμαϊκού κόσμου, ήταν η έδρα της ρωμαϊκής επαρχίας της Μικράς Ασίας.

Κατά τους βυζαντινούς χρόνους, οι Σάρδεις υπήρξαν επισκοπική έδρα, αλλά το 1402 οι ορδές του Μογγόλου αυτοκράτορα Ταμερλάνου κατέπληξαν και θηρλώσαν την πόλη. Ο αρχαιολογικός χώρος των Σάρδεων βρίσκεται δίπλα

στον αυτοκτινιτόδρομο Σμύρνης-Αγκυρας, μέσα στα όρια του οικισμού Sart και πλησιάζονται από μια οικία μεσογειακή κλασική. Οι ανασκαφές στον αρχαιολογικό χώρο ξεκίνησαν το 1910, εντάθηκαν μετά το 1958 και έφταν στην επιφάνεια εντυπωσιακά ευρήματα που ριάνουν φως σε μια ιστορική περίοδο 2.400 ετών.

Το μνημειακό σύμπλεγμα των Ασπυρών και του Γυμνασίου, με τις θαυμάσιες αίθουσες, το Πρόεδείο, τη μαρμαρίνη αιχλή και την παλαίστρα, οίγορα θα σας καθηλώσει με την αρχαιολογική συμμετρία και την υποβλητικότητα του. Διαθέτοντας μερικά από τα πιο αντιπροσωπευτικά ιστορικά κτίσματα των Σάρδεων, το σύμπλεγμα των Ασπυρών και του Γυμνασίου υπέστη αρκετές αλλαγές μέχρι την οριστική εγκατάλειψή του το 616 μ.Χ., ενώ αναστηλώθηκε σύμφωνα με τη σημερινή του μορφή την περίοδο 1964-1973.

Στα νεύα του συμπλέγματος των Ασπυρών και του Γυμνασίου θα δείτε το κτίριο της Συνομοσπονδίας, που θεωρείται η μεγαλύτερη γνωστή συναγωγή της αρχαιότητας και υπήρξε το κέντρο της εβραϊκής παρουσίας στις Σάρδεις. Η Συνομοσπονδία, χωρητικότητας περίπου 1.000 ατόμων, ανακατασκευάστηκε αρχικά τον 4ο π.Χ. αιώνα, δέκατη αρκετές προθήσεις μέσω στους επόμενους αιώνες, ενώ χρησιμοποιεί για λειτουργικούς σκοπούς της τοπικής εβραϊκής κοινότητας.

Στις Σάρδεις μπορείτε να θαυμάσετε έναν από τους επτά μεγαλύτερους ναούς του αρχαίου ελληνικού κόσμου. Κτισμένος από τους Σελκυκίτες - διαδόχους του Μεγάλου Αλεξάνδρου - ο ιωνικός ναός της Αρτέμιδος συναγωνιζόταν σε μεγαλύτερη ηλικία και μέγεθος (45,7 x 99,2 μ.) τους πρώτους μεγάλους ιωνικούς ναούς των Δωδώνων, της Εφέσου και της Σάρου. Στη νοτιοανατολική γωνιά του ναού αναζητήστε τα ερείπια μιας μικρής χριστιανικής εκκλησίας, η οποία κτίστηκε τον 4ο μ.Χ. αιώνα.

1. Το Πρόεδείο του συμπλέγματος των Ασπυρών και του Γυμνασίου στις Σάρδεις.

2. Η μακρή κρησπαστική εκκλησία του 4ου μ.Χ. αιώνα, δίπλα στον ναό της Αρτέμιδος στις Σάρδεις.